

AFRIKAI-MAGYAR EGYESÜLET
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

FÜSSI NAGY Géza életrajza / Biography of Géza FÜSSI NAGY

(1946–2008, Pestszentlőrinc – Pestszentlőrinc)

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.215

Dátum/Date: 2013. január/January 7.

Ezt az információt közlésre előkészítette

/This information prepared for publication by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

Füssi Nagy Géza életrajza, *AHU MATT*, 2012, **pp. 1–25. old.**, No. 000.000.215,

<http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Afrikai Kutatási és Kiadási Program Archívuma, idézett részek: Internet, Mundus Novus Könyvek Archívuma, közkönyvtárak

Kulcsszavak/Key words

Füssi Nagy Géza életrajza, magyar Afrika-kutatás, magyarországi Afrika-ismeret állapota, ELTE Afrikanisztikai Oktatási Program, Magyar Afrika Társaság, Afrika igazi kultúrája, Füssi Nagy Géza együttműködése kollégákkal és hallgatókkal, Gecső Tamás, Biernaczky Szilárd, T. Horváth Attila, Sárkány Mihály, biography of Géza Füssi Nagy, Hungarian research on Africa, knowledge on Africa by Hungarians, African Studies Education Program at the Eötvös University, Hungarian Africa Society, true culture of Africa, collaboration of Géza Füssi Nagy with the colleagues and pupils

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-

TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

FÜSSI NAGY Géza életrajza / Biography of Géza FÜSSI NAGY

(előkészületben/in preparation)

(Előzetes szerkesztői megjegyzés/preliminary editorial note: Füssi Nagy Géza most sem – halála után néhány évvel – nem egészen a múlt része, szinte itt van velünk a jelenben. Így kimerítő személyes és szakmai életrajza sem készülhetett még el. Ezért itt most azokat az írásokat gyűjtöttük egybe, amely váratlan halála alkalmából keletkeztek, továbbá e csokorhoz hozzáfűztünk egy az utolsó években készült, szakmai szempontból figyelmet érdemlő interjút, illetve a kiadásra kész, de anyagiak híján kéziratban fekvő poszthumusz tanulmánygyűjtemény előszavát. /)

(2008 előtt, az utolsó években)

NEKÜNK AZ A DOLGUNK
HOGY AZ AFRIKÁRÓL ALKOTOTT KÉPET
MEGVÁLTOZTASSUK
Interjú Füssi Nagy Géza Afrika-kutatóval

Füssi Nagy Géza az afrikanisztika oktatás egyik elindítója, s az Afrika-kutatás egyik jelentős képviselője Magyarországon. Véleménye szerint nekünk, nem afrikaiaknak nem az a dolgunk, hogy Afrika ügyeit megoldjuk. Hanem az, hogy megismerjük Afrikát, s másokkal is megismertessük. Mert nem Afrika kíváncsi ránk, hanem nekünk kell kíváncsinak lennünk Afrikára.

– *Hogyan alakult az Afrika-kutatás története Magyarországon?*

– Ha afrikanisztikáról beszélünk, akkor mindenki beleszámít, aki bármi figyelemreméltót végzett Afrikával kapcsolatban: ott járt, elmélkedett, megosztotta az ismereteit. Valamikor még a 19. század végén jött létre a Földrajztudományi Társaságnak egy Afrika-szekciója. Aztán a két világháború idején kisebb gond is nagyobb volt annál, minthogy Afrikával foglalkozzunk. Amikor 1964-ben kimentem az akkori Művelődésügyi Minisztérium ösztöndíjával Leningrádba afrikanisztikát tanulni, az már annak a jele volt, hogy ébredszik egyfajta érdeklődés. De nem igazán érdeklődött az ország Afrika iránt, legfeljebb annyira, amennyire a Szovjetunió megbízott minket különböző feladatokkal. Akkor még a kijutás is nehezebb volt, én például akkor mentem először Afrikába, amikor már kész afrikanista voltam.

– *Létrejött, tudomásunk szerint, egy Magyar Afrika Társaság is. Működik most ez a társaság?*

– Többféle előzménye van ennek is. Először baráti beszélgetéseket, majd egyetemi keretekben előadásokat csináltunk. A nyolcvanas évek második felében létrehoztunk egy Afrikai Kutatási Program nevű szerveződést, amely előzménye volt a ma futó oktatási programoknak. Mint minden program, ez sem kapott anyagi támogatást, így abban merült ki a tevékenysége, hogy előadásokat szervezett. Amikor már lehetett polgári egyesületeket létrehozni, akkor úgy döntöttünk, hogy összefoglaljuk azokat, akik érdeklődnek Afrika iránt, s létrehozuk a Magyar Afrika Társaságot. De az ilyen társaságok akkor élnek igazán, ha van egy főtítkár, aki összetartja, és intéz minden velejáró dolgot. A főtítkárok váltogatták egymást, de egy idő után a család, munkahely mellett nem volt rá erejük, idejük, amit meg is tudok érteni. És nem fizették a tagok a tagdíjat, ami nem volt sok, így végképpen semmi pénz nem maradván, leült a dolog. És így szép csendesén, fönnállása alatt most már másodsorra, került tetszhalott állapotba a társaság. Úgyhogy most azon működünk, hogy újjáélesszük.

– *Hogyan indult el az ELTE Bölcsészkarán az afrikanisztikai studiumok oktatása?*

– Elkezdtem oktatni a szuahéli nyelvet, egy-két afrikai néprajzi kurzust is tartottam a Néprajzi Tanszéken, majd később úgynevezett afrikanisztikai előadássorozatot szerveztünk, amibe már nem egyetemi előadókat is bevontunk. Ebből szép lassan kifejlődött egy irány, kipróbált témakörök, és összejött egy társaság is. Ez vezetett oda, hogy 1992-ben hivatalosan is megalakult az önálló Afrikanisztikai Oktatási Program. Az önállóság jó dolog, de hozzátartozik az, ami egyébként egy nyomorúságos tény, hogy nincsen költségvetésünk, senki nem támogatja a programokat, az egyetem sem, azok csak úgy vannak. Ebben az egészben az az egy jó bújik meg, hogy legalább senki nem akar elvenni tőlünk semmit, mivel nincs mit.

– *Miből tartja fenn magát akkor a Program, tud-e egyáltalán fejlődni? Technikai eszközökre, vendégelőadókra nem volna szüksége?*

– A Program kizárólag lelkesedésből él meg, az emberek jóindulatából és a velem való kapcsolatból. Akik itt tanítanak, azok 1-2 kivételtől eltekintve az én tanítványaim voltak. S akik a diploma megszerzése után afrikai témákban dolgoztak, azokat felkértem, hogy megbízott előadóként tartsanak valamilyen kurzust.

De ezt teljesen önkéntesen, fizetni nem tudok. Baráti alapon működünk, ameddig működhetünk. Az egyetem a programokat mostohagyerekének tekinti, és leginkább semmit sem ad. A HÖK időnként besegített nekünk valamilyen összeggel. És ha járt az Magyarországon vagy az egyetemen egy-egy jeles figura, akkor egyszer-egyszer sikerült meghívni, hogy nekünk is mondjon el valamit itt, ha már Budapesten van az ELTE vendégként. Ilyen volt például a kongói történész, Elikia M'Bokolo, aki mint az egyik első afrikai történész jeles történeti monográfiák megjelenítéséről nevezetes, vagy a nigériai Külügyi Intézet igazgatója, George Obiozor, sőt, említhetem Meja Mwangi kenyai író nevét is.

– *Milyen lehetősége van annak a diáknak, aki afrikanisztikát tanul, hogy továbbléljen?*

– Arról már nagyjából sikerült leszoktatnom a hallgatóságot, hogy azonnal kérni kezdenek valamit. Fokozottan hátrányos helyzetű társaság ez, mert hát ebből nem lehet megélni. Olyan sok afrikanistára nincs szükség. Viszont van seregni olyan terület, ahol jól jön, ha valaki tud Afrikáról. Mert általában elmondható, hogy a magyar értelmiségi nem tud semmit Afrikáról, s azt is rosszul tudja. Tehát ha itt a bölcsészek közül 100–150 embernek kialakul valamilyen Afrika-képe, az már egy nagyon jelentős dolog a nálunk tetten érhető Afrika-megítélés szempontjából. S ha bárhol felmerül bármi Afrikáról, akkor ők el tudják mondani a véleményüket, adekvát választ tudnak adni a kérdésre. Elhelyezkedés szempontjából ott van a külügyi pálya, de az ugye mindig mástól függ. A terepgyakorlatot pedig ki finanszírozza, főleg egy diáknak?

– *Mit tudna mégis javasolni az afrikanisztika iránt érdeklődőknek?*

– Nem tudom a fiatal értelmiségieket azzal biztatni, hogy ezen a vonalon édes gyümölcsök teremnek. Itt küzdeni, kínlódni kell. Rengeteg olyan hallgató van, aki nem fog eljutni Afrikába. De nekünk nem is az a dolgunk, hogy afrikanistákat képezzünk, hanem hogy az Afrikáról alkotott képet változtassuk meg itthon. Afrika megvolt előttünk is, meglesz utánunk is, nekünk alázattal és tisztelettel kell hozzá viszonyulnunk. Az *Africana Hungarica* lap újraindításával is azért küzdünk, hogy legyen egy fórum, ahol fiatalok publikálhatnak. Tehát azt tudom javasolni, hogy tessék olvasni. Tessék írni. És óvatosan kell bánni az itt élő afrikaiakkal. Nehogy azt higgyük, hogy ők Afrika. Fontos és szükséges tanulmányozni az itt élő afrikaiakat, együtt kell élni velük, rokonszenvessé tenni a mi világunkat, magunkat. Annak a hallgatónak, aki idejön, abban kell gondolkodnia, hogy neki hol lehet helye az afrikanisztikában. Ezek a lehetőségek vannak, hiszen olyan, hogy afrikai ösztöndíj, például nincs.

– *Tanzániában iskolát épít a Magyar-Afrika Társaság...*

– A Tanzánia Barátai Alapítvány papírforma szerint együttműködik az Afrika Társasággal. Engem mint szakértőt és nyelvet beszélőt pedig elvisznek az építkezést felügyelni. Részünkről ez teljesen karitatív, az utat is saját költségéből fedezzük. Itt tulajdonképpen a jelenség az érdekes. Úgy kezdődött, hogy több magyar építész, akiknek németországi kapcsolataik voltak, tudomást szerzett arról, hogy a németek építenek Mbuluban egy hatalmas, több mint 10 ezer fős székesegyházat, amely a második legnagyobb lesz Afrikában. Mikor aztán lassanként befejeződött az építkezés, felmerült a gondolat, hogy építünk egy iskolát. A helyi egyházi veze-

tők kijelölték a helyét Gidamba-ban. Letettük az alapkövet, akkor kapta meg az Árpád-házi Szent Erzsébet Szakosított Leányiskola nevet. És ez úgy működik, hogy pár lelkes építész, építőipari vállalkozó személyesen is hozzájárul, vagy innen-onnan szponzori pénzeket szerez, s amikor összejön annyi, akkor valamelyik csapat kimegy, s a helyszínen dolgozik.

– *Ezek szerint akkor nem is folyamatos az építkezés?*

– Nem, ha folyamatos lenne, akkor már régen állna az iskola. Már 5 éve zajlik az építkezés. Egy ilyen épületet föl lehet húzni 2–2,5 év alatt, ha folyamatosan építik, és állandóan van valamennyi pénz. Most egy kicsit még inkább megtorpant a folyamat, mert a helyi egyház részére szűkültek a lehetőségek.

– *Egy tanterem sincs még kész, hogy legalább ott megkezdődhessen a tanítás?*

– A terület egy közepesen földrengés veszélyes vidék. A statikus olyan gigantikus alapokat tervezett, hogy éveken keresztül a püspökség nem látott semmit az épületből, mert az alapozás folyt. Ezért volt nagy dolog, hogy tavaly már elkezdtek épülni a falak. Ez hatalmas, 2 szinten 4000 m²-es óriási épület, mellette kápolnával. Én is azt mondtam, hogy csináljunk meg egy tantermet, kis konyhával, rak-tárral, adjuk át, és működjön, aztán folytassuk. A lakóházak is így épülnek: kész az első szint, beköltöznek, jöhet a második szint. Nem egy jó megoldás, de hát lakásínség van. Most olyan dilemmák előtt állunk, hogy megcsináljunk-e előbb egy tantermet. Ezt meg lehetne építeni körülbelül 1,5–2 év alatt. A társaság nagy része egyet ért vele, a finanszírozók viszont inkább ellenzik.

– *Mi az, amit egy európai, vagy mondjuk inkább úgy, egy nem afrikai tehet Afrikában, ami tényleg hasznára válhat az afrikaiaknak?*

– Már korábban is említettem azt, hogy tisztelettel kell viszonyulni a témához. Nincs semmi értelme annak a kamaszos lelkesedésnek, hogy ott láttam szenvedő embereket, s most valamilyen módon segíteni akarok rajtuk. Ha az ember elmegy, s ott csinál valamit, azzal leginkább a saját lelkiismeretét nyugtatja. Az nem sokat ér. S az ilyet általában ők sem sokra értékelik. Karitatív szervezetekben dolgozni nem leányálom, általában rabszolgamunka. S ha valaki idejön afrikanisztikát tanulni, akkor az ne is menjen ki pelenkát mosni, mert azt az afrikaiak is tudnak, sőt, akár jobban is, mint mi. Nekünk nem az a dolgunk, hogy Afrika ügyeit megoldjuk. Az a dolgunk, hogy megismerjük Afrikát, s a magunk köreiből terjesszük, hogy milyen. Kialakult egy olyan buta mentalitás, hogy Afrikába borzongani megyünk, s az ottani szörnyűségek indítanak bennünket arra, hogy segítsünk. Még mindig működik az az attitűd, hogy fölnevelni Afrikát. Ez butaság. Nem Afrika kíváncsi ránk, hanem mi legyünk kíváncsiak Afrikára. Ez a lényege a dolognak: megismerni, megismerni, megismerni, s azt megismertetni mindenkivel, akit elérünk.

A szerkesztő megjegyzése:

Az interjú szövege megtalálható az interneten, az Africainfo honlapján, kb. 2005–2006 óta. Az AKKP, illetve a szerkesztő több alkalommal is kereste William Ejalut, az Africainfo vezetőjét, egyébként Füssi Nagy egykori oktatási programjának állandó partnerét, az interjú közlésének engedélyeztetéséért (annak tudtával is, hogy az interjú szerzői joga egyébként mindig a megkérdezetté), azonban választ

sosem kaptunk. Mivel az interjúban lényeges gondolatok fogalmazódnak meg, így vállaltuk a kockázatot, hogy azt az internetről levéve itt engedélyeztetés nélkül közöljük.

(Az előkészületben lévő poszthumusz kötetből)

(2006–2010)

FÜSSI NAGY GÉZA POSZTHUMUSZ TANULMÁNYKÖTETE ELÉ

Jelen sorok írója három vonatkozásban is indítatva érzi magát arra, hogy Füssi Nagy Géza poszthumusz gyűjteményes kötetéhez megjegyzéseket fűzzön.

Egyrészt azért, mert hiszen majd harminc éven át együttműködtem mind a szervezőmunkában, mind a kutatásban, mind a publikációs törekvésekben a túl korán elhunyt jeles kutatóval, mégpedig azért, mivel magam is azok közül való vagyok, akiket *Afrika rabul ejtett*. (Meg kell jegyeznem itt zárójelben, hogy annak idején természetesen magam is kaptam meghívást, hogy a nevezetes Teleki emlék-expedíción – aminek a létrejöttében, úgy vélem, Füssi Nagy volt az egyik ötletadó és a szellemi főforrás – részt vegyek, azonban anyagi és családi okok megakadályoztak benne, bár az is visszatartott, hogy a többhónapos, folyamatos utazást tartalmazó program keretei között nem láttam lehetőséget egyhelyben megvalósítató néprajzi jellegű terepmunkára. Úgy tűnik egyébként, hogy ezt Füssi Nagy is érzékelte, ezért maradt le az expedíció bizonyos szakaszairól, pontosabban maradt egy helyben, hogy érdemleges gyűjtőmunkát végezzen.)

Másképp, mivel számos tudományos írásmunkájának – mi több, összes idegen nyelven megjelent tanulmányának – „megrendelője” voltam, mégpedig szerkesztőként, kiadóként, vagy az AKP egykori ügyvezető igazgatójaként.

Végül harmadszorban azért, mivel felvállaltam azt a helyenként igencsak sziszifuszinak mutatkozó munkát, amelyet e kötet anyagának egybegyűjtése hozott magával. Ugyanis e kötet összeállítása hosszú évekkel ezelőtt már megkezdődött, de erről majd utóbb.

Elsőként most (első minőségemben) azt a szöveget szeretném eme utószóban idézni, amely a Füssi Nagy Géza 60. születésnapjára rendezett konferencián hangzott el.

* * *

Nyitóünnep

MAGYAR AFRIKANISTÁK KONFERENCIÁJA

2006. december 12-13.

(ünnepi köszöntő)

Úgy vélem, a magyar afrikanistáknak ez a mostani nagy mozgásba lendülése, mondhatnám, tudománytörténeti eseményként vonul majd be a hazai művelődéstörténet históriájába. Hiszen Füssi Nagy Gézának, a hivatásos magyar afrikanisz-

tika-tudomány egyik legjelesebb újabb kori megteremtőjének a jubileuma nem pusztán csak ünneplésre, köszöntésre ad alkalmat, illetve arra, hogy felmutathassuk, mi az, amivel rendelkezünk, milyen szakterületen milyen szakemberek mivel foglalkoznak, milyen eredményre jutottak. Hanem arra is, hogy a közeli, illetve a kicsit távolabbi múltra is pillantást vessünk tanulságok keresése céljából, másrészt pedig számba vehessük, merre kívánunk tovább haladni, mit kívánunk e területen a közeljövőben megvalósítani.

Ami a múltat illeti, természetesen nem szeretnék, akárha dióhéjban is, tudománytörténeti tényeket emlegetni, mondjuk Magyar Lászlótól Torday Emilen át Sík Endréig vagy Bodrogi Tiborig, vagy arról szólni, mit jelentett vagy mit nem, az 1982 és 1993 között működő Afrikai Kutatási Program, majd az annak a szerepét átvevő Magyar Afrika Társaság. Sokkal inkább azt a rémségesen negatív élményemet szeretném itt felidézni, amelyet egyébként az ünnepelttel együtt voltam kénytelen átélni valamikor a nyolcvanas években.

Konferenciákat szerveztünk, megjelentettünk néhány kiadványt, megindítottuk az *Africana/Budapest* című periodikát, nemzetközi folyóiratot próbáltunk volna kiadni, sőt, nemzetközi afrikai folklór társaságot szeretttünk volna létrehozni, kerestük a helyünket, és FNG-vel együtt kihallgatást eszközöltünk ki Hajdú Péter akkori akadémiai osztályelnöktől. A beszélgetés természetesen a tudomány képviselői részéről megszokott tárgyilagos hangnemben folyt, amelyet mintha még a segítő szándék is áthatott volna. Azonban a válasz lényege a következő volt: az afrikai hagyományok, népek, nyelvek, irodalmak, történelmek területén hazánkban nincs egyetlen kandidátus vagy nagy, értsd akadémiai doktor sem, akivel ezt a diszciplínát kontrollálni volna mód, így semmit sem tehetünk. Magyarán szólva tehát a magas akadémia számára az afrikanisztika mint diszciplína továbbra sem létezett, továbbra sem létezhetett tudománypolitikai értelemben, több mint száz évvel Magyar László halála után.

Mi persze lépegettünk tovább, még ha szárnyaszegetten is, amelyet tetézett a rendszerváltás, Magyarország óhatatlanul bekövetezett magába fordulása. De mi csak lépegettünk, így jött létre Füssi Nagy Géza könyveinek sora, még ha szerény egyetemi jegyzetek köntösében is. És nyújthatom át itt most a Mundus Magyar Egyetemi Kiadó ünnepi ajándékaként annak a hatodik könyvnek a korrektúra-példányát, amely kedves barátunk szétszórta, különféle folyóiratokban, újságokban megjelent vagy mindmáig kéziratban tanulmányait, kisebb közleményeit foglalja magába. Hadd nyújtsam hát át, szóvirágok helyett, ezt a példányt.

Es a továbbiakban hadd szóljak inkább még néhány szót arról, mire is készíthet(ne) bennünket egy ilyen újabb jeles munka megszületésének az ígérete. Azaz: mi kellene a hazai afrikanisztika, mondhatnám, végleges feltámasztásához.

Én magamnak vezérszavakban a következőket jegyeztem fel:

(1) teremtsünk mindenekelőtt érdeklődést az afrikai kontinens iránt (helyet keresve a televíziókban az Afrikáról készített, zömében külföldi ismeretterjesztő filmeknek – minél több népszerűsítő-ismeretterjesztő cikket, cikksorozatot publikáljuk a lapokban, folyóiratokban – próbáljunk meg a kiadóknál helyet találni afrikai kiadványoknak, legyen az éppen magyar szerző friss munkája vagy klasszikus külföldi források magyarításai),

(2) próbáljunk helyet adni a különféle diszciplínák területén (az oktatásban és a kutatásban is) a kontinensre vonatkozó ismereteknek,

(3) próbáljunk meg végre valahol véglegesen rendezett és az új egyetemi rendszerbe beillő önálló oktatási formában helyet adni az afrikanisztikának (erre ígért az, amit itt a dékán úrtól hallottunk),

(4) igyekezzünk sokoldalú tevékenység keretében mind szélesebb körben ráébreszteni az embereket az afrikai tematika fontosságára, megmutatni ezeknek az ismereteknek, legyen szó diplomáciáról, nemzetközi politikai, illetve gazdasági kapcsolatokról, oktatási együttműködésről vagy agrár jellegű modernizációtól és még sok minden másról,

(5) lehetőség szerint ebbéli buzgalmunkban ne feledkezzünk meg soha annak a szerepéről, amit a nyelvek és kultúrák mélyebb ismerete jelenthet

(6) és végül próbáljuk meg azt, hogy ha csak szerény formában is, de végre gyökereztessek meg önálló kutatási és oktatási szempontból is figyelembe vett diszciplínaként az afrikanisztikát.

Mindezek jegyében tehát minden itt megjelent és Afrika megismerésére, illetve hazai megismertetésére felelködött kedves barátunk, kollégánk nézzon szembe önmagával. Mit tehetne.

Hadd legyen itt most személyes. Ha én magammal szembenézek, tudom, hogy elsősorban a legutóbbi területen, tehát az afrikai hagyományok oktatása és kutatása terén tehetek valamit, már amennyi hátralévő éveimből még kitelik. Másrészt azt, amit e rövid beszédem elején igyekeztem érzékeltetni, amikor ünnepeltünk kezébe adtam megjelentetésre előkészített kötetének a korrektúra-példányát. A *Hagyományos kultúrák a Modern Afrikában* könyvsorozat, amely a Mundus Kiadó saját vállalkozása, az elmúlt két-három évben nagy nehezen megindult. Első kötetei: Biernaczky János *Frobenius kommentárjai*, illetve Guman István csillagász *Dogon mitológia és csillagászat* című könyve után most harmadikként Füssi Nagy Géza kötetének elkészültét szorgalmazzuk. A negyedik kötet a nagy terjedelmű *Afrikakutatás 2005* lesz, amelyben nemcsak az elmúlt jó 15 év során felgyűlt, főleg néprajzi–etnológiai–folklorisztikai tanulmányok (Aradi Éva, Biernaczky János, Búr Gábor, Ecsedi Csaba, Füssi Nagy Géza, Hárs Ernő, Katona Imre, Kun Tibor, Rubint István, Sebestyén Éva, Somogyi Gyula, T. Horváth Attila, Véber Károly, Végh Ágnes és Voigt Vilmos írásai) kaptak helyet, de a tb. konzulok két éve megtartott *Afrika – ma* című konferenciájának az anyaga is, valamint közel húsz itthon és külföldön működött/működő magyar afrikanista műveinek bibliográfiája (köztük: Aradi Éva, Balázs Judit, †Biernaczky János, Biernaczky Szilárd, †Bodrogi Tibor, Borsos Balázs, †Ecsedy Csaba, Füssi Nagy Géza, Görög-Karády Veronika, †Herzog George, Kecskési Mária, †Keszthelyi Tibor, Kun Tibor, Riesz János, Sárkány Mihály, Szalay Miklós, Vajda László, Voigt Vilmos). (Csak zárójelben említem, hogy az évkönyv következő kötetét nagyjából Dél-Afrikának szeretnénk szentelni.) A további kötetek: Búr Gábor: *Afrika-történeti tanulmányok*, Biernaczky Szilárd: *Az afrikai népek szájhagyományai. Adalékok az Európán kívüli kultúrák szóművészetének vizsgálatához*, Voigt Vilmos: *Today's African Folklore – as seen from Hungary. Collected studies*, Dornbach Mária: *Obi, a görög kókuszdió*. Kubai joruba mítoszok és mesék, Búr Gábor: *Önkormányzat a*

dél-afrikai brit gyarmatokon. Az angol liberális politika dilemmája 1906-1907, Kun Tibor: *Írások a francia nyelvű afrikai irodalomról*.

De visszatérve most a kiindulóponthoz, egyszerű szavakkal azt mondhatom: boldog születésnapot, egyúttal további afrikanisztikában, kelet-afrikai etnikai folyamatokban és szuahéli nyelvben telt hosszú-hosszú éveket kívánok ünnepeltünknek.

* * *

Szeretném másodikként most ideilleszteni azt a megemlékezésemet, amely a magyar afrikai kutatások jeles személyiségének halála után az *Afrika Tanulmányok*-ban (2008, II. évf., 2. szám) látott napvilágot.

* * *

ELLENSZÉLBEN

Füssi Nagy Géza, az Afrika-tudós alakjára emlékezve

...(lásd kiemelve ennek az összeállításnak a legvégén)...

* * *

A kötet szerzője és az utószóíró viszonyát, be kell vallanunk ma már őszintén, a rendszerváltást követő első évtized, tehát 1990 és 2000/2002 között (vagyis az AKP összeomlása, az afrikanisztikai kutatások terén elért nem csekély eredmények – lásd a három nemzetközi konferenciát stb. – szétzilálódása nyomán), különféle ostoba félreértésekből fakadóan, a csendes távolságtartás jellemezte. Mindez azonban egy csapásra feloldódott, amikor Füssi Nagy felkért, hogy vegyek részt az Afrikanisztikai Oktatási Program munkájában, és ennek egészen a program megszűnéséig eleget is tettem.

De hetenkénti előfordulásaim az egyetlen szobácskát jelentő ELTE-s afrikanisztikai birodalomban (itt lapult meg a kis könyvtár, a „tanár úr” tanszéki szobájában, amely egyúttal a kisebb létszámú szemináriumok helye, valamint a számtalan afrikai-magyar találkozó helyszíne is volt) jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy nyúzni kezdjem jeles barátomat, ugyan már gyűjtené össze szétszórt írásait, tanulmányait, hogy kötétté formálhassuk. De a dolog nem ment könnyen, ugyanis mindössze két-három hetenként bukkant elő valami újabb, amiről tudtam, vagy amiről nem tudtam. Ilyen alkalmakkor aztán igyekeztem azonnal jó minőségű másolatot készíttetni, majd elkezdődött a gépbe írás, illetve valamivel később a tisztelt szerző munkásságának a listázása is (Füssi Nagy általam összeállított bibliográfiáját, lásd a *Harambee* c. festschriftet, számos újabb adattal kiegészítve ebben a kötetben is közöljük.)

Mintegy három év után jutottunk oda, hogy a kötet nagyjából-egészében összeállt, és „a tanár úr” még láthatott életében egy kiprintelt változatot (ezt éppen az évfordulós konferencia nyitóünnepségén adtam neki át, lásd ezen utószó első in-

zertjét), amelyet utolsó hónapjaiban elég gazdagon kidíszített módosításokkal, javításokkal, majd vissza is juttatott hozzánk.

E példány, illetve az azóta még meglelt néhány írás alkotja végül is e gyűjteményt, amely vélhetően minden folyóiratban vagy gyűjteményes kötetben megjelent önálló dolgozatát tartalmazza, természetesen eltekintve ezúttal a könyvismeretésektől (ezekből is azonban két-három igényesebb megfogalmazású, illetve kéziratban maradt, a szerző kérésére, illetve a szerkesztő szándékai szerint bekerült az írás-antológiába) és a lexikoncikkektől (egyik ezek közül ugyancsak a kötet szerkesztője illesztett be utólag, jelentősége folytán).

Az írásokat nem csoportosítottuk tematikai egységekbe, hanem kronologikus rendben közöljük, mivel a dolgozatok sorrendje így egyrészt a kutatói fejlődés útját, másrészt a kutatói érdeklődés irányait is kirajszolja. A tematikailag (afrikai nyelvek, afrikai etnikumok és átalakulási folyamataik, szuahéli nyelv, kultúra és irodalom, afrikai hitvilág, tudománytörténet stb.) összetartozó írások akár a tartalomjegyzék szerint is világosan számba vehetők.

Külön öröm számunkra, hogy a Sárkány Mihállyal közösen írott expedíciós beszámoló is (amelyről oly sokszor és régóta hallottunk, de magát a kéziratot sosem volt módunk kézbe venni), bár hosszú évek után, de a szerzőtárs jóvoltából mégis csak véglegesen megformálódott, és így azt most már a kötetbe beilleszthetjük.

Néhány értékes, adott esetben ritka vagy ismeretlen dokumentum tarkítja a függeléket. Úgy véljük, ezekkel is teljesebbé tehetjük korán eltávozott jeles kollégánk kutatói és emberi arcát.

Az Afrikai Kutatási Program rövid Folklore tanszéki működése idején (1982–1983) szerveződött egy írásom kapcsán, Voigt Vilmos jóvoltából, egy kis hozzájárulás sorozat a hazánkban tanuló afrikaiak mint adatközlők felhasználásáról. Ehhez kapcsolódott egy kis írásával Füssi Nagy is.

Mindössze két éven át működött a stencilezett *Afrikanisztikai Hírek* (1982–1983-ban összesen 11 száma készült el). Az egyik utolsó (és végül már szét nem küldött, tehát így kéziratnak számító) füzetében jelent meg tollából az orosz afrikanisztika jeles orgánuma, az *Afrikanszkij Etnograficeszkij Szbornyik* XIII. számának részletes ismertetése.

Míg a Világirodalmi Lexikon számára készült *szuahéli irodalom* szócikk (még ha ebbe a kötetbe szócikkeket nem is vettünk fel) megérdemli megkülönböztetett figyelmünket, hiszen az vélhetően hosszú időre kiinduló forrása lehet a hazai szuahéli kutatásoknak, tekintettel igen gazdag adatanyagára. (Külön megtiszteltetés volt egykor számomra, hogy abba a saját folklór vonatkozású adatanyagomat is, a VilLex jellegzetes munkamódszerének jegyében, beledolgozhattam.)

Az Afrikai Kutatási Program (1982–1994) archívumából került elő Füssi Nagy levele és képeslapja, amelyek az akkori évek erőfeszítéseit, illetve a kutató első hosszabb idejű afrikai (tanzániai) tartózkodásának néhány mozzanatát jelenítik meg.

A néhány éve született és az Afroinfo honlapon máig fent tartott (szerzői aláírással nem jegyzett) interjú, úgy véljük, vallomás értékű, mindenképpen megérdemli, hogy a kötet függelékében írásos formában is közreadjuk.

A Füssi Nagy vezette Afrikanisztikai Oktatási Program oktatói által összeállított, majd Gecső Tamás tanszékvezető (ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) által jegyzett, előbb a *Harambee* c. emlékkötet bevezetőjeként megjelent, utóbb nekrológiaként is elhangzott életrajz ugyancsak mindenképpen szükségesnek látszik, hogy azt itt a függelékben közreadjuk.

Ami szerzőnk publikációs jegyzékét illeti, igyekeztünk minden afrikanisztikai vonatkozású fellelhető adatot egybegyűjteni. Egyetlen esetben maradtak nyitott kérdések: igen nagyszámú szócikket írt a Nagylexikon számára, amelynek első hét kötete (F-betűig) anyagának szerzőssége nem deríthető fel. Oka, hogy a lexikon szerkesztőssége csak a 8. kötettől tartja nyilván az egyes szócikkeket szerzőnként is. A korábbi kötetekről nincs pontos belső kimutatás. Ugyanakkor ez a lexikon sajnálatosan és alig megbocsátható módon nem jelzi (már magukban a megjelent kötetekben) az egyes szócikkek szerzősségét, még csak a nevek kezdőbetűjével sem, jöllehet az bármely rangosabb nemzetközi lexikon vagy enciklopédia esetében általános gyakorlatnak számít. Így bizonyos afrikai szócikkek esetében csak sejtéseink lehetnek arról, Füssi Nagy vagy valaki más írta az adott ismertető szöveget.

Füssi Nagy Gézának volt igénye a publikációs tevékenysége kapcsán a vizuális megjelenítésre. Jellemző módon (és ez ismét csak jelzi a hazai tudományos kutatás helyzetét, felszereltségét) kutatónk köztudottan egy igen gyenge minőségű fényképező géppel rendelkezett. Így jó minőségű felvételek sajnos nem nagyon maradtak utána, bár útjain mindig igyekezett fotózni. Erre utal például az, hogy kenyai kiutazásai során számos esetben tartózkodott együtt nevelt lányával, Horváth Beátával, és használta fel cikkeihez azokat a képeket, amelyeket Beáta készített (egy valamivel mégis csak jobb készülékkel).

Éppen ezért illesztettünk a kötetbe egy olyan színes összeállítást, amely néhány menthető vagyis jobb minőségű fotót tartalmaz Füssi Nagy felvételeiből, míg az összeállítás nagyobbik része Horváth Beáta gyűjteményéből került ki, szinte egyképpen olyanokból, amelyek közösen felkeresett helyszíneket elevenítenek meg.

Ugyanígy Sárkány Mihály fotóival illusztráljuk a Teleki emlék-expedícióról közösen készített beszámolót. Annál is inkább, mivel, amint ezt már érintettük, Füssi Nagy néhány helyszínen nem volt jelen, és így mód van az olvasónak még is szinte teljes vizuális keresztmetszetet adni az egyébként sokszereplős afrikai utazásról.

Végül a szerkesztő köszönetet szeretne mondani azoknak, akik a kötet előkészítéséhez segítséget nyújtottak. Elsőként a családtagoknak: Füssi Nagy Gézának, illetve Füssi Nagy Orsolyának, másrészt Füssiné Bartalis Katalinnak és Horváth Beátának, főleg a fotóanyagok rendelkezésére bocsátásáért és a szerzői jogok biztosításáért. Továbbá Sárkány Mihálynak a sokoldalú szakmai segítségért, Búr Gábornak, mindenekelőtt azért, hogy egy csak angolul fennmaradt írást magyarra fordított, valamint Ladányi Máriának, az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke docensének hiányzó tanulmány-szöveg megküldéséért. Köszönettel tartozunk végül Szlávik Tamásnak, aki a Nagylexikonba írott cikkek listáját (A–E betűknél ugyan csak részlegesen, F-betűtől azonban teljes pontossággal) hozzáférhetővé tette a számunkra.

Biernaczky Szilárd

(Az előkészületben lévő poszthumusz kötetből)

(2008)

FÜSSI NAGY GÉZA HALÁLÁRA

Pestszentlőrinc városában született, 1946. május 4-én, kis/közép polgári család második gyermekeként. Születésekor nála négy évvel idősebb bátyja már halott volt. Édesapja, Füssi Nagy Lajos csehszlovák állampolgárként jogot tanult a prágai Károly Egyetemen, majd a világháborút és a szovjet hadifogságot megjárva, postafőtisztként dolgozott nyugdíjaztatásáig. Édesanyja, Farkas Mária tanítóképzőt végzett, majd házasságkötéséig kézimunka tanárnőként dolgozott. Ezt követően, haláláig háztartásbeliként élt. Felnőtt kort megért húga, Mária, haláláig szüleivel és vele közös háztartásban élt. Első házasságából két gyermeke született: Szabolcs és Orsolya. Fia révén két unokával büszkélkedhetett, Regővel és Zajzon Ákossal. Második házasságában élt, feleségével, Bartalis Katalinnal.

Általános iskolába Pestlőrincen járt, 1952–1953 között a Bajcsy-Zsilinszky utcai, majd 1953–1960 között a Brassó utcai iskolába. A nyelvek, valamint a földrajz és a néprajz iránti érdeklődése már ebben az időben körvonalazódott. Emellett különösen kedvelte a szépirodalmat, korához képest sokat olvasott. A szünidők nagy részét (később is) családjával, édesapjával és anyai nagyanyjával szülőfalujában, Aranyoson töltötte. Itt, mindenkor fejlettségének megfelelően, megismerkedett a hagyományos földműves gazdálkodás munkálatainak többségével. Ennek élete során sokszor hasznát vette.

1960-ban felvételt nyert a Hengerson utcai általános fiúgimnáziumba, amelynek humán tagozatán tanult 1964-ig, amikor is jeles eredménnyel letette érettségi vizsgáit. „Magyarból”, mivel a bizonyítványában csak jeles érdemjegyek szerepeltek, nem kellett érettségi vizsgát tennie. Érdeklődésének középpontjába gimnáziumi éve alatt a történelem témaköre került. Továbbra is örömmel foglalkozott nyelvekkel: a kötelezők (orosz és francia) mellett magánszorgalomból más nyelveket is tanult (latin, ógörög). Gimnáziumi tanárai nagyrészt válogatott kiválóságok voltak, akiket, mint jóval később megtudta, (a magát megrögzött kommunis-tának álcázó) igazgatója mentett meg Kistarcsától vagy éppen Recsktől. Példának okáért „Mami”, a kirúgott apáca tanárnő a tantárgyaknak és a velük járó tudásnak valóságos tárháza volt.

1963 vége felé oktatási közlemény jelent meg az egyik napilapban. Körülbelül kétszázötven külföldi ösztöndíjas lehetőséget tartalmazott. Tisztában volt vele, hogy családjának rossz anyagi helyzete miatt (apja betegeskedett, anyja háztartásbeli, húga pedig középiskolás volt) valójában csak ösztöndíjasként tanulhat tovább bármely felsőoktatási intézményben. Akkor számára az erdőmérnöki pálya tűnt a legvonzóbbnak, de a tőle idegen matematika, fizika és kémia az érintett főiskola tananyagában relatív túlsúllyal rendelkezett, ezért sajnálkozva lemondott róla. A nagyszámú ösztöndíjas témakör közül mindössze két „humán” terület kínálkozott: bantu filológia és paleo-ázsiai nyelvek. Mindkettő a leningrádi Zsdánov Egyete-

men. Mivel a jelentkezési lapon két területet kellett megjelölni, a fenti sorrendben ezt a két lehetőséget pályázta meg.

1964 tavaszán tett írásbeli és szóbeli felvételi vizsgát az akkori Művelődésügyi Minisztérium szervezésében. Áprilisban, tehát még az érettségi vizsgák előtt értesítették, hogy pályázata sikeresnek bizonyult, és tizenhárom jelentkező közül ő utazhat augusztusban Leningrádba. Ott az Orientalisztikai Kar Afrikanisztikai Tanszékének hallgatója lett. A tanszék oktatási programjában az a hagyomány alakult ki, hogy az egyik évben kezdők esetében Kelet-, míg a másikban Nyugat-Afrikára összpontosult a figyelem. Így vált szuahélistává–bantuistává. Ebből származott egy félreértés, amely egész további pályáját végigkísérte, miszerint alapvetően nyelvész (az oklevelében szereplő formula szerint bantu filológus) lett volna. Ez ellen valójában semmi kifogása nem volt, azonban igazság szerint egyetemi tanulmányai során végig jobban érdeklődött nem kifejezetten filológiai diszciplínák iránt (néprajz, folklór, szépirodalom, történelem, hagyományos vallási hiedelmek, hagyományos gazdálkodási rendszerek stb.). Mindezek szerepeltek az Afrikanisztikai Tanszék tanrendjében is. De ettől függetlenül, magánszorgalomból, számos félévet hallgatott végig a Néprajzi és Antropológiai Tanszék keretében oktatott, elsősorban módszertani jellegű néprajzi, régészeti és fizikai antropológiai tárgyak köréből.

A Leningrádi Egyetemen is óriási szerencséje volt a tanárait illetően – ha ez egyáltalán csak annak nevezhető (szívesebben használta ezt a szót: a mestereit illetően). Dmitrij Alekszejevics Olderogge a kor egyik, nemzetközi szinten leginkább elismert, igazi polihisztor típusú Afrika-kutatója volt. Alig felülmúlható, klasszikus előadó, később szakdolgozatának (*A Kilimandzsáron élő csagga nép hagyományos kultúrája*) témavezetője. Hatalmas tudása, és mások számára elérhetetlennek tűnő tapasztalatai a legtöbb hallgató esetében valóságos példaképpé emelték. Vjacseszlav Mihajlovics Miszjugin, talán még Olderogge szintjét is meghaladó polihisztor volt (például kelet-afrikai, „ngalawa”-típusú halászhajócskát épített vele együtt a Finn-öböl partján, amelyet ki is próbáltak). Így bizonyította be, hogy ez a fajta hajó legfőljebb összetörik, de a legnagyobb viharban sem borul föl. Ő tanította Afrika történelmét, a klasszikus és mára már holtnak tekinthető, archaikus szuahéli nyelvet, egyéb olyan dolgok mellett, amelyek oktatási-tanulmányi szempontból nehezen vagy egyáltalán nem kategorizálhatók. És Andrej Alekszejevics Zsukov, a modern szuahéli nyelv, kultúra és irodalom világszerte egyik legkiemelkedőbb tudora... vagy Rudolf Ferdinandovics Itsz, észt származású professzor, a leningrádi blokád egyik hőse, a Néprajzi és Antropológiai Tanszék vezetője, valamint közeli munkatársa, William Alekszandrovics Gadlo, régész docens, akik szintén olyan tudással és érdeklődéssel „fegyverezték föl”, amely később pályafutása meghatározó tényezője lett.

Kalandosak is voltak azok az évek. Egyik nyári szünetben például nem jött haza, mert elment Kogcsetavba (Észak-Kazahsztán) „feltörendő” az ottani szűzföldeket. Ostoba munka volt, nagyban hozzájárult a „fejlett szocializmusból” való végleges kiábrándulásához, viszont arra a két hónapra a professzorinál magasabb fizetést kapott. Ez tette lehetővé, hogy hamisított diákigazolvánnyal, Erzsan

Szagimbekovics Juszupov néven beutazhassa Közép-Ázsiának és a Kaukázusnak a külföldi egyetemisták számára hozzáférhetetlen, jelentős helyszíneit.

Egyetemi tanulmányainak végeztével (1969. június) hazajött, és reménytelennek tűnő álláskereséshez látott. Korábbi nyári szünetekben már pár hónapot dolgozott a Néprajzi Múzeum afrikai gyűjteményeiben, ahol jeles tudósokkal és későbbi barátokkal ismerkedett meg. Ez (is) bátorította arra, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán fölkeresse Ortutay Gyulát, aki abban az időben (számos más funkciója mellett) a Folklore Tanszék vezetője is volt. Rövid „szondázás” után fölvette a tanszékre tudományos segédmunkatársnak.

Hamarosan (egy éven belül) kiderült azonban, hogy az akkor ott érvényesülő folklorisztikai szemlélet, s ami ennél fontosabb, maga a tudományág nem igazán az ő területe. Röviden: átkerült a Tárgyi Néprajzi Tanszékre, amelyet akkor Tálasi István professzor vezetett. Itt négy hasznos évet töltött el. Hozzáláthatott afrikai témájú tantárgyak oktatásához, tapasztaltabb kollégák társaságában vagy egyedül hallgatói terepgyakorlatokat vezetett a magyar nyelvterület különböző tájaira. Megírta és (cum laude) megvédte (1972) egyetemi doktori értekezését, amely hat kelet-afrikai népcsoport hagyományos kultúráinak összehasonlításával foglalkozott.

A „cum laude” a későbbiekben sok keserűséget okozott számára. Nem lévén bíráló bizottsági tagságra jogosult afrikanista, a témakörhöz csak az általános műveltség szintjén értők bírálták el dolgozatát. Például, az afrikai epikus költészetről nem rendelkezvén érdemleges ismeretekkel, kaukázusi és mongol eposzokról kérdezték, amelyekről, természetesen, mindaddig csak fél füllel hallott. A Liongo, Liandza vagy Szungyata eposzokról viszont ők tudtak alig valamit.

Mindez meghatározta a továbbiakat: 1974-ben az (akkor Telegdi Zsigmond professzor által vezetett) Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék munkatársa, később tudományos főmunkatársa lett. Ezen a tanszéken, ahol Balázs János, Zsilka János, Antal László és mások szakmai irányítása és emberi támogatása mellett folytathatta munkáját, nagyralátóbb elképzeléseihez képest alacsonyabb szinten, de mégis csak lerakhatta a korunkbeli magyar afrikanisztika alapjait. Az 1970-es évek végétől kezdődően, külsős kollégák bevonásával, afrikanisztikai előadás-sorozatot szervezett, amely jeles előadók részvételével a nyolcvanas évek végéig sikerrel működött.

Tevékeny részese, egyik szervezője és lebonyolítója volt az 1987–1988-ban megvalósult Magyar Tudományos Afrika Expedíció munkálatainak. Néprajzkutató és nyelvész minőségben vett részt az Expedíció tevékenységében. Ott szerzett ismereteinek több előadásban és tanulmányban adott hangot. Ezt megelőzően (részben a majdani expedíció előkészületeként) 1986–1987-ben fél évig a Dar es Salaam-i Egyetem vendégtanára volt, ahol a Szuahéli Kutató Intézet vendégeként speciális továbbképzésben is részesült.

Csak 1992-ben kerülhetett sor arra, hogy az afrikanisztika formális kereteket nyerhessen az ELTE BTK oktatási rendszerében. Manherz Károly dékán segítségével, Benkes Mihály és Füssi Nagy Géza vezetésével létrejött az ELTE BTK Önálló Afrikanisztikai Oktatási Programja. A Program, Benkes Mihály fokozatos

„kivonulását” követően, Füssi Nagy Géza irányítása és vezetése alá került. Eredetileg elfogadott kurzuskínálata az idők során sokat változott. Az utolsó években 16 meghirdetett, és 13 valóban működő kurzussal rendelkezett, amelyek közül hatot Füssi Nagy Géza vezetett, a többit megbízott előadók oktatták, anyagi ellenszolgáltatás nélkül.

Szintén 1992-ben nyerte el jelenleg is érvényes formáját a kutatási és szervezési feladatokat magára vállaló Magyar Afrika Társaság. Ez az egyesület a korábbi ELTE Afrikai Kutatási Program folytatása és jogutódja. A Program és a Társaság közös erőfeszítésekkel törekszik a hagyományos és modern afrikai kérdésekkel, jelenségekkel és problémákkal kapcsolatos ismeretek összegyűjtésére, rendszerezésére, a belőlük levont következtetések alapján segíti az oktatást és a kutatást. A Program és a Társaság célja, hogy minden lehetséges kapcsolatot kiépítsen és felhasználjon a hazai Afrika-kutatás sikeres folytatása érdekében.

Füssi Nagy Géza 1999-től kezdődően volt tevékeny tagja a Tanzánia Barátai Alapítványnak. Ebben a minőségében (tolmácsként és szakértőként) részt vett a Tanzánia Manyara tartományának Mbulu kerületében épült római katolikus székesegyház karbantartásában, és az érintett római katolikus püspökség területén (Gidamba településen) épülő, az alapkövetételekor Árpád-házi Szent Erzsébet nevét elnyert leány középiskola építésében.

Alapító tagja volt az Afrikai-Magyar Egyesületnek (2006), valamint az előbbi által is szponzorált Afrika Központnak. Résztvevője és szervezője volt számos afrikai témákkal foglalkozó ismeretterjesztő és tudományos konferenciának, rendezője és szervezője volt szakmai bemutatóknak és kiállításoknak.

Tagja volt a Magyar Néprajzi Társaságnak, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, a Körösi-Csoma Társaságnak. Ő volt az elnöke a budapesti XVIII. kerületi Civil Kerekasztalnak, Kulturális műhelynek.

Az ELTE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke, a kollégák, a szűkebb és a tágabb szakma megdöbbenéssel értesült dr. Füssi Nagy Géza, Füssi Nagy tanár úr, Géza hirtelen haláláról. Még nem töltötte, nem tölthette be 62. életévét. Közel három és fél évtized kötötte tanszékünkhöz. Azon kevesek egyike volt a Karon, akik felkészültségükkel, színességükkel, humorukkal, mosolyukkal a maguk természetes módján hirdették, hirdetik az intellektuális könnyedség elsőbbségét a száraz mesterségbeli tudással szemben. Füssi Nagy Géza könnyedsége folyamatos tanulásból, tapasztalásból és elmélyült tudásból táplálkozott. Megmutatta nekünk, hogy így is lehet, okosan-elegánsan, és ezzel követendő példánkká lett.

Búcsúzunk Tőled. Nem így képzeltük el a tavasz eljövételét. A gyászt a szívünkben csak az idő, a legfőbb úr oldhatja fel. Nyugodjál békében!

Gecső Tamás

tanszékvezető egy. tanár

(ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék)

Szerkesztői megjegyzések:

1. A Magyar Afrika Társaság bejegyzését 2009-ben a Fővárosi Ügyészség, működtetők híján, törölte.

2. Az ELTE Afrikai Kutatási Programnak a Magyar Afrika Társaság nem lehetett jogutódja, mert az AKP nem volt bejegyzett szervezet. Köpeczi Béla oktatási miniszter tanácsára került 1984-ben (két évi működés nyomán) a BTK Folklore Tanszékéről a TTK Regionális Földrajzi Tanszékére, mint szabad kutatási társulás. Az AKP megszűnése (1991–1992) Sárfalvi Béla nyugdíjba vonulásával függött össze: a Földrajzi Tanszékcsoport új vezetője, Gábris Gyula nem kívánta tovább foglalkoztatni jelen szerkesztői megjegyzések íróját, az AKP ügyv. igazgatóját, így az az afrikai tanulmányok iránt elkötelezett résztvevőknek (maga Füssi Nagy, Sárkány Mihály, Benkes Mihály, Balázs Judit, Búr Gábor és sokan mások) azt a javaslatot tette, hogy alakítsák meg a Magyar Afrika Társaságot.

(Az előkészületben lévő poszthumusz kötetből)

MEGEMLÉKEZÉS DR. FÜSSI NAGY GÉZÁRÓL

Tisztelt Gyászolók!

Nehéz szívvel állok meg Füssi Nagy Géza hamvai előtt, hogy végső búcsút vegyek hallgatótársaim nevében szeretett tanárunktól, Géza bácsitól.

Ismeretes, hogy ő mind formájában, mind tartalmában kerülte a hallgató kifejezést; inkább tanítványainak tekintett minket. Nem nézte növendékeit passzív jelenlevőknek, akik csak ülnek és hallgatnak; nem elvont bölcseségeken meditáló embereket formált, hanem a tudományokat önállóan és sokoldalúan alkalmazó, cselekvő személyiségeket nevelt.

Nemzedékeket indított útnak, hiszen évente 250-nél is több növendéke volt; ellátta őket kellő útvalóval; nemcsak a tudományok józan szigorával, nemcsak szépségeivel, hanem erkölcsi értékeivel is.

Alkatából, beszédstílusából, meleg hangszínéből adódott, hogy feltétel nélküli jóindulattal tekintett tanítványaira, sőt a kívülről érdeklődőket is szívélyesen fogadta. A tanszék mindig nyitva állt mindenki előtt.

Úgy beszélt növendékeivel, mintha ők is olyan nagy tudásúak lennének, mint Ő.

Ebből a mesteri szerénységből és küldetéstudatból eredt nevelő ereje. Személyében volt valami patriarchális tiszteletet kiváltó erő, amit nemcsak széles látókörével, lenyűgöző tárgyi tudásával érdemelt ki, hanem igaz emberi jószágával, azzal a humanizmussal, amely a sokoldalú tudósnak sajátja.

Sokakat gazdagított, hiszen évtizedeken keresztül szolgálta a tanítványok seregét, s általuk a magyar tudományt.

Kedveltük kellemes, sztoikus humorát, anekdotázó kedvét és azt, hogy a tudás számára gyakorlati tapasztalást is jelentett. Soha nem feledjük az általa kecskeünepnek nevezett szertartást, amikor a kecske levágásától és az ételek elkészítésétől kezdve a rítusokon és egyéb hagyományos ismeretekeken át a résztvevők egy áldozati szertartás minden aspektusát megismerhették. És Géza bácsi ekkor sem szégyellte a kétkezi munkát, azt hogy húst kell szeletelnie, vagy tüzet kell raknia,

vagy azt, hogy városi tanítványainak a vidékei élet mindennapjaihoz tartozó tevékenységeket kell megtanítania.

A Sárospatak melletti tanyán visszaidézte Afrika hangulatát, ahol gyakorlatban is megvalósította eredeti anyaggal, technológiával, hogyan kell kinéznie annak a háznak, ahol afrikai barátaink élnek. Géza bácsi eltökélt életcélja volt Afrika megismertetése a lehető legtöbb emberrel, ezért nemcsak mi nevezhetjük magunkat tanítványainak, akik az egyetemi előadásokról ismertük őt.

Rendkívüli terepismeretére volt jellemző, hogy bejárta a Szovjetuniót, saját szemével látta az ottani valóságot, s ezekről hol tárgyilagosan, hol kedves humorral számolt be – megfigyelve olyan ellentmondásokat, amelyeket akkor sok utazó nem vett észre, vagy nem mert észrevenni.

Amikor Afrikában végezte kutatásait, sohasem arctalanul tette azt; magával vitte Európát és magyarságát. Mert ugyan kiváló ismerője és tudósa volt az afrikai kultúráknak, nyelveknek és népszokásoknak, de soha nem felejtette el, hogy mindenkinek a saját népe kultúráját kell megismernie először és hogy minden nemzet csak a saját nyelvén lehet tudós.

Soha nem volt egyedül, mert az alkotó ember soha nincs egyedül. Az a munka, amelyben élt, áldás volt számára és nem robot, amely 62 éven át megőrizte és mindig frissen tartotta.

Tudósként volt valami tömörség és komolyság logikájában, egész szellemiségében, de a finom költői játékokra, ragyogó fordítói stílusára írói művesség és tökéletes anyanyelvi tudás volt jellemző. Ez a szerencsés kettősség is kiemelte őt a csak racionálisan elmélkedő kutatók sorából.

Mint poliglott ember, olyan tökéletességgel bírta anyanyelvét, amellyel magas fokon át tudta venni más nyelvek titkait, szellemiségét. Puritán ember volt, idegenkedett a spekulációktól.

Vonzották a távoli határok, gyönyörködött a természet szépségeiben, horatiusi derűvel tudta élvezni az élet örömeit. Szerette a nomád életmódot, mert szabadlelkű ember volt. Mivel mélyről átélte hazája életét és sorsát, szeretni tudta szegénységében is embertársait.

Életrajzának nagy fejezetei tele vannak örömmel és küzdelemmel, új világok ígézetével. De nem kergetett délirábokat, s amikor velünk beszélt, úgy tűnt, mintha apánkat vagy idős bátyánkat hallgattuk volna.

Szerette az életet, s azért volt teljes az élete, mert őt is szerették.

Tudott bohém lenni – annak minden tisztaságával és őszinteségével. Tudott az élet egyszerű dolgainak is örülni, ismerte, megértette és szívébe fogadta a benne egységet alkotó élettelen és élő világot, a Kilimandzsáró havának fenséges meszszeségét, az afrikai barátok vendéglátó szívességét, a baobabfák katedrálisainak monumentális szépségét, az afrikai szavannák forró leheletét éppúgy, mint a magyar ugar művelést sóvárgó szomjúságát, emlékezetében hordozta csallóközi magyar őseinek örök álmait, megpróbáltatásokkal teli küzdelmét, szívósságát.

Elfogadta a föl-földobott kő lelket mindig hazahúzó gravitációját, az élet teljességét, a Teremtő harmonikus világát, s nehéz óráiban a „szeretnék még élni” rezignációját.

Csak nemrég, hatvanadik születésnapján kötötték csokorba tanítványai és barátai írásait, tanulmányaikat tiszteletük és szeretetük jeléül abban a reményben, hogy még számos esztendőkön át együtt él és dolgozik velünk.

Géza Bácsi!

Most átutaztál abba a másik világba, ahonnan már nem térhetsz vissza, de itt hagytad gazdag örökségedet, amelyet nem ragadhat el a halál. Köszönjük, hogy általad nemesebbek, hívebbek, különbek lettünk. Azzal a hittel helyeztük el a kegyelet virágait, hogy továbbra is velünk marad a szellemiséged.

Mert hisszük, hogy az idő felszárítja arcunkról a gyász könnyeit, s odafentről is visszanézel ránk.

Géza bácsi, Isten veled, nyugodj békében, vagy ahogyan szeretett nyelveden, a szuahélien mondják: Pumzika kwa amani!

T. Horváth Attila

(*Afrika Tanulmányok*, 2008, 2. évf., 3. szám, 92. old.)

DR. FÜSSI NAGY GÉZA BÚCSÚZTATÁSA

(Pestszentlőrinc, 1946. május 4. – 2008. március 4.)

Kedves Géza Barátom!

Nehéz szívvel – megrendülten és riadtan állok hamvaidd előtt, amikor mindazok nevében búcsúszom Tőled, akik afrikanistaként szövetkeztek Veled egy nagyszerű vállalkozásra: az afrikai emberek és kultúráik megismerésére és megismertetésére Magyarországon.

Riadtan, mert 1969-ben, amikor hazaérteztél leningrádi tanulmányaid után, hárman voltunk, akik arra készültünk fel, hogy Afrikában néprajzi kutatásokat végezzünk: melletted Ecsedy Csaba, aki 1967-ben, és jómagam, aki 1968-ban szereztem diplomát Budapesten, néprajz szakon. Ecsedy Csabától 1996-ban vettünk végső búcsút és most megint emlékezni kell.

Vannak jó emlékeim.

A magyar átoktól eltérően mi hárman barátokként, vállvetve láttunk munkához. Ecsedy Csaba a Néprajzi Múzeumban, én az MTA Néprajzi Kutatóintézetében, és Te az egyetemen. Hármunk közül Te részesültél igazán módszeres afrikanisztikai képzésben, és ebből fakadtak gondjaid. Ilyen speciális szaktudással évekig tartott, amíg tartósan befogadó tanszékre leltél, és ráadásul kevés volt az esély arra, hogy eljuss Afrikába, hiába beszéltél egy afrikai nyelvet, a szuahelit jobban, mint bárki Magyarországon.

Az útkeresés éveiben publikációkkal bizonyítottad felkészültségedet, és kirándulást tettél más terepűre is: részt vettél az említett akadémiai intézet Nógrád megyei, varsányi kutatásában, amelynek eredményeként feldolgoztad a párvalasztás szokásait az 1970-es években. Az Általános és Alkalmazott Tanszéken végül megállapodva az igazi feladatnak szentelhetted magad: hozzáfogtál az afrikanisztika oktatásának megalapozásához hazánkban. Afrikanisztikai jegyzetet, szuahéli nyelvkönyvet írtál, szuahéli-magyar, magyar-szuahéli szótárt állítottál össze és, persze, tanítottál. Ilyen előzmények után jutottál el 1986-ban először Afrikába,

vendégtanár lehettél a Dar es Salaami Egyetemen, ahol elámultak rendkívüli nyelvtudásodon. Fél éves tartózkodásod elég volt ahhoz, hogy a helyi társadalom közismert alakja légy. Ezt megtapasztaltuk 1987-ben, amikor a Teleki Sámuel száz évvel korábbi felfedező útja végigkövetésére vállalkozó Magyar Tudományos Afrika Expedíció tagjaként hallhattuk, amint professzor Gézaként üdvözöltek a semmiből előbukkanó emberek az utcán, és nem csak az egyetem campusán.

A féléves expedíció során sok egyebet is megtudtunk Rólad. Kiderült, hogy nagyszerű szakács vagy, és kifogyhatatlan energiáddal segítetted a nem mindig egyszerű tábori életet. Te pedig magad mellett tudhattál egy remek csapatot, amelynek felkészült tagjai olyasmiket tudtak Afrikáról, amit még Te sem: olyan dolgokat, hogy nemrég lezajlott éghajlati változások nyomai hogyan észlelhetők, mi a geológiai adottságok jelentősége. Ennél is fontosabb volt, hogy igazi bajtársakkal élhettél együtt, és ennek köszönhetően eljuthattál Kelet-Afrika távoli csücskeibe, amelyekbe a magányos vándor csak elképesztő áldozattal ér el ma is.

Az is nyilvánvalóvá vált, hogy számodra Afrika nem egyszerűen kutatási terep, amelynek népeit elvont összefüggések igazolása vagy elvetése céljából érdemes tanulmányozni, hanem olyan világ, amelynek tudósa vagy a szónak abban az értelmében, hogy mindent tudsz róla önmagáért. Önmagáért, mert megszeretted lakóit, mert otthon érzed magad benne. És mert szeretettel ismered, ezért meg is érted az afrikai embereket. Örömmel figyeltél fel a kulturális alkotóerő minden szikrájára, és aggodalommal szemlélted a behatoló euro-amerikai kultúra lealacsonyító hatását – ennek tudva be azt is, amikor Mombasában egy helyi betyár 20 dollárodot pénzváltás ürügyén elcsente.

Ez az út csak megerősítette meggyőződésedet, hogy jó úton jársz. Az a hivatásod, hogy egyetemi oktatóként és minden más formában, nyisd ki az emberek személt Afrika értékeire. Ezért vállalkoztál a Magyar Afrika Társaság megszervezésére 1992-ben, majd Afrikanisztikai Oktatási Program indítására még ugyanabban az évben, amelyhez az egyetem hozzájárulását adta, minden mást Neked kellett előteremtened. Ezért igyekeztél hallgatóid segítségével forrást találni egy afrikanisztikai folyóirat kiadásához 1998-ban, amely akkor egy évet élt. A nagy lendület korszaka volt számodra az az évtized, és ez lendület lassulva ugyan, de kitartott mindaddig, amíg az Afrikanisztikai Oktatási Programot le nem állította az egyetemi képzés rendszerének átfogó reformja 2007-ben. Ebben az időszakban gyűltek köréd tucatjával a tanítványok. Színes egyéniséged, sokirányú tehetséged sok embert vonzott, de családtagjaidon kívül csak keveset engedteél Magadhoz igazán közel. Az volt az ember érzése, hogy személyiséged integritását félted a túlzott nyüzsgéstől. A tanítványokkal sem a nagy előadókban szerettél találkozni. Inkább szobádban, az asztal körül ülve, teázva adtad át tudásodat, vagy bevonva őket könyvtárrendezésbe, lexikoncímszórásba, bensőséges személyes kapcsolatot teremtve velük. A Te tanításod nem állt meg az egyetem falainál – meghívtad tanítványaidat fiad bodrogiközi tanyájára, ahol szuahéli házat építhettek, és a megfáradt hallgatót kivételes estéken még nyárson sült mbuzi is várta.

Ez az érzékletes tanítás jól illett a világról vallott felfogásodhoz. Fontosnak tartottad, hogy az ember a természettel összhangban éljen. Azt sugalltad, hogy igazi feladatunk a megőrzés, a természet, a kultúrák megőrzése, nem pedig a természet

kizsigerelese, a mások kultúrájának, mint meghaladottnak eltiprása. Nem zárta ki ez a szemlélet az építkezést, mások számára jobb életlehetőségek megteremtését, de kizárta azok másokra erőszakolását. Szívesen segítetted ezért nyelvtudásoddal a Tanzánia Barátai Alapítvány mbului iskolaépítését, hiszen afrikai megrendelővel összhangban folyik.

Tehetséged sok más módon is megnyilatkozott. Sokat fordítottál, és olykor a magad örömére. Különösen kimagasló értékűek műfordításaid. Nem egy szuahéli költő és író műveit Te szólaltattad meg elsőként veretes magyar nyelven. Arra is gondod volt, hogy minél több emberrel oszd meg kincseidet: kiállításokon mutasd be a neked kedves afrikai tárgyaidat. Legutóbb éppen itt, a kerületben.

Haraka, haraka, hapana Baraka! – tanítottad nekünk. És ezzel az életelvvél messze és sokakhoz eljutottál. Ám egyszer minden út véget ér. A Tiéd most szakadt meg, de neved fenntartják a magyarországi afrikanisztikát megalapozó műved és tanítványaid. Nyugodj békében!

Sárkány Mihály

(*Afrika Tanulmányok*, 2008, 2. évf., 3. szám, 93. old.)

ELLENSZÉLBEN

Füssi Nagy Géza, az Afrika-tudós alakjára emlékezve

Füssi Nagy Géza afrikanista kutató, az ELTE BTK tanára igen korai távozása minden bizonnyal jelentős űrt hagy maga után. Nemcsak az „afféle” nekrológ ízű formula értelmében, hanem a legvalóságosabb napi gyakorlat jegyében is. Bár úgy vélem, szinte iskolát hagyott maga után, legalábbis jó néhányan formálódtak afrikanistává (tanítványai vagy érdeklődésük okán hozzá kapcsolódó fiatal oktatók, kutatók) 1994-től működő oktatási programja mentén, és így létezik tehát egy jelentős lélekszámú „utánpótlás”, mégis az a tudás, amint magával vitt, sajnos még jó ideig pótolhatatlan lesz.

Sárkány Mihálynak a sírnál elmondott beszédéből megtudhattuk, hogy Bodrogi Tibor már a negyvenes évek végétől, de még inkább 1960-tól megfigyelhető (részbeni) afrikai törekvései nyomán 1969–1970-ben állt össze az a Füssi Nagy–Ecsedi Csaba–Sárkány-féle triász, amihez jómagam évekkel később véletlenszerűen kapcsolódtam. Elsősorban annak hatására, hogy a Kodály-tanítvány Grabócz Miklós, a Magyar Rádió Népzenei Rovatának egykori vezetője egy UNESCO konferenciáról hazaérkezve megbízást adott a számomra (mint egyéni levelező néprajz szakos hallgató számára, aki zenei diplomával is rendelkezik) egy afrikai (hagyományos) zenei sorozat elkészítésére. A sorozat 35, majd további 5 előadása elkészült (1977–1978). És a következmények következménye: javaslatomra 1982-ben a Folklóre Tanszék mellett vezetésemmel megalakult az ELTE Afrikai Kutatási Program (röviden csak: AKP), amely rövidesen (e cikk szerzője álláshelyének áthelyezésével egyetemben) az ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszékre került, Sárfalvi Béla professzor áldásos elnöki hatáskörébe.

Együttműködésem Füssi Nagy Gézával (amint Ecsedivel, Sárkánnyal és sokan másokkal is) tehát az AKP tevékenységével összefüggésben a nyolcvanas évek

elején váltott át aktívabb formába. Bár minden bizonnyal az említett triász már a hetvenes években kísérletet tett a hazai érdektelenség és tehetetlenség áttörésére, az AKP létrejötte ezt a törekvést még inkább felerősítette. Mostanában azt is sokszor elmondtam: a különféle szakterületekről érkezett kutatók e szabad társulása (néprajzosok, irodalmárok, történészek, politológusok, közgazdászok mellett agrárkutatók, orvosok, mérnökök) 1982-ben, 1984-ben és 1989-ben három sikeres nemzetközi konferenciát szervezett (nem csekély sajtóvisszhanggal), amelybe Füssi, Ecsedi vagy Sárkány mellett például a folklorista Voigt Vilmos vagy az akkor még fiatalnak számító történész, Búr Gábor is bekapcsolódott. Kísérlet történt egy nemzetközi afrikai folklór társaság létrehozására is, amely azonban Köpeczi Béla akkori oktatási miniszter jó szándéka ellenére megbukott, mert a magyar törvények nem tették lehetővé külföldi tagok felvételét tudományos társaságba (legalábbis ez volt az elutasítás hivatalos indoka).

Ha most leülhetnék, még egyszer, Géza mellé, könyvekkel zsúfolt egyetemi szobáskájában, egy kis tea melletti csevejre, biztosan ő is büszkén emlegetné, hogy együtt rendeztük pl. azt a tudományos ülést, amelyen Bodrogi Tibor a halála előtt három héttel utoljára szólalt meg mint etnológus, s hogy mi rendeztünk az emlékére egy másik konferenciát (talán az egyetlent ebben a műfajban). Hogy a harmadik konferenciánkon (amelynek az igazi hozadéka, a nemzetközi figyelem középpontjába való kerülés, egyébként a rendszerváltás hatására rövidesen semmibe ment) mintegy 430 résztvevővel számolhattunk, közülük majd háromszázan voltak külföldiek, százharmincan pedig Afrikából érkeztek (még az ENSZ szaksított afrikai gazdasági szervezetének főtitkárát is a résztvevők között üdvözölhetjük). Aztán persze együtt szomorkodnánk, hogy a második és a harmadik konferencia hatalmas anyagát (82, illetve 300-nál több dolgozat) már a változások körülményei között nem tudtuk kiadni. De azt is számba vehetnénk, Géza (amint más magyar afrikai érdeklődésű szakemberek) számos dolgozata, írása is a nyolcvanas években éppen az AKP hatására született (Füssi Nagy valamennyi idegen nyelven megjelent dolgozata, bár egy közülük kéziratban maradt, ugyancsak ennek a korszaknak a terméke). És hogy sajnos ennek az éltető forrásnak a megszűnése (végrelegesen 1992–1993-ban) minden bizonnyal hozzájárult a következő közel másfél évtized kiüresedéséhez.

Összegezve az elmondottakat, megállapíthatjuk, Füssi Nagy Géza tudományos munkássága nem csekély, négy önálló könyv, egy vaskos kötetre való (és kiadásra váró) tanulmány, fordítások, szócikkek (Világirodalmi Lexikon, Nagylexikon), könyvismertetések és népszerűsítő írások. Mindemellett ez a munkásság a többszörösére nöhetett volna, ha barátunk és kollégánk (mi magunkhoz hasonlóan) tevékenységét nem egyfajta légüres térben végezte volna. Tanulmányainak, könyvismertetéseinek kiadási helyét és időpontját számba véve, láthatjuk, szinte kizárólag éppen adódó publikációs lehetőségek jegyében születtek. S ezek a lehetőségek bizony számára (ahogy mindannyiunk számára is) igen szűkösek voltak. Füssi esetében az AKP lendületéből adódó kötetek, különszámok (*Africana/Budapest* 1984 és 1986, *Helikon* 1986, *Neohelicon* 1989, *Artes Populares* 10–11, 1986) és néhány alkalmi megbízás különféle egyetemi, akadémiai rendezvények, évfordulók kapcsán.

A legutóbb lezajlott afrikanisztikai találkozók, konferenciák (még a hatvanéves Füssi Nagy Géza tiszteletére, életében rendezett konferencián) is már idéztem azt a nyolcvanas évek közepén lezajlott drámai beszélgetést, amelyen Hajdú Péter finnugrista nyelvész, akadémikus, az MTA első osztálya akkori elnöke, Füssi Nagy és közötttem került sorra. Az akadémia nagytekintélyű fura-ura lényegében kertelés nélkül kimondta: márpedig az afrikanisztika mint tudomány kisdéd e hazánkban nem létezik.

Felerősítette ezt az a helyzetet, hogy az 1990-et követő időkben, amikor a rendszerváltás nyomán Magyarország mozgástere beszűkült, érdeklődése az ún. tengerentúli kultúrák iránt megszűnt, az AKP rövidesen elsorvadt. A hiátust betöltendő (e sorok írója javaslatára) Füssi Nagy 1994-ben létrehozta Sárkány Mihály, Benkes Mihály, továbbá tanítványai és ifjú oktatótársai (követői) segítségével a Magyar Afrika Társaságot, amely rendezett néhány tudományos ülést, majd utóbb, 1998-ban kihozta az *Africana Hungarica* két számát. Igazából azonban a Társaság életét (elsősorban anyagiak híján) nem sikerült folyamatossá tenni.

Ahogy én ma látom, amíg egyik oldalon, mondhatnánk, az oktatási és tudományos kormányzat teljes siketsége mutatkozott meg, a másik oldalon viszont azt kell látnunk, Füssi Nagy nem volt harcos természet. A máris megjelent vagy a sírnál elhangzott különféle személyes vallomások jól mutatják, milyen mélyen a tudományához és egyúttal a hallgatóihoz kapcsolódó tanáregyéniség volt (igen sok órát tartott, sokféle témában, és a hallgatókra, a hosszú időn át kapott visszajelzések szerint, igen meggyőző erővel hatottak az előadásai). Másrészt láthattuk, ha feladata támadt, milyen szorgalommal látta el feladatát (az AKP kiadványai, különszám-vállalkozásai esetében egy-egy tanulmány mellett mindig tucatnyi könyvismertetést is készített).

De, amint mondtuk, nem volt harcos természet. 2002-től meghívására jómagam is csatlakoztam egy órával (bevezetés az afrikai folklórba) a bölcsészkar oktatási programhoz. Ettől kezdve rendszeresen találkoztunk, és szinte hetente konzultáltunk. Számtalanszor próbáltam buzdítani, hogy járjon rendszeresen a dékán, a dékáni vezetés nyakára, próbálja meg a programot átmenteni az új időkbe. Egy alkalommal egy órák után összegyűltek a programba bekapcsolódott fiatal kollégák, órát adó kutatók, doktoranduszok, és a téma az volt, hogyan lehetne Füssi tanár urat rávenni, tegyen lépéseket a program megmentésére. Sajnos nem sikerült őt mozgásba hozni. Azt állította, hogy a karnak látnia kell, mekkora az érdeklődés a témakör iránt (kétségkívül, néha több százas volt az éves jelentkezés a program által irányított kurzusra), ha a dékán akar valamit, majd megkeresi őt. Vélhetően ennek a kissé megkeseredett, visszahúzódo magatartásnak volt a következménye, hogy minden noszogatásunk ellenére sem nyújtott be kandidátusi (illetve utóbb PhD) dolgozatot, jóllehet a fokozatot bármelyik könyvére megkaphatta volna.

A 2004-ben elinduló aktivizálódás, amely pl. most azt is lehetővé teszi, hogy egy évente négyszer megjelenő folyóiratba írhatom emlékezéseimet, láthatóan nagy hatással volt rá. A hatvanéves születésnapjára szerveződött tudományos ülés szak nemcsak meghatotta, de sokszor úgy éreztem, őt is lázba hozza. Végtelenül kár, és úgy hiszem, mindannyiunkat ma is megrendít, ha arra gondolunk, hogy egyébként tanárként oly rendkívül nyitott barátunk sajátos személyes zárkózottsá-

gában, úgy bánt (egyébként könnyen gyógyítható) betegségével, hogy a végén az bánt el vele.

Embersége, tanári és kutatói szerepvállalása mindenképpen megérdemli, hogy összegyűjtött írásait a közeljövőben közreadjuk, nem egyszerűen csak emléke ápolásaként, hanem azért is, hogy szellemi hagyatéka eljuthasson mindenkihez, akire Afrika valamilyen módon vonzerőt gyakorol.

(*Afrika Tanulmányok*, 2008, 2. évf., 3. szám, 106–107. old.)

BIBLIOGRÁFIA

(e műjegyzék azokat a publikált, kéziratban vagy előkészületben lévő címeket tartalmazza Füssi Nagy munkásságából, amelyek az AKP működésének hatására vagy egyenesen e cikk szerzőjével való együttműködésből született, illetve az egykor megindult, az új évezred elején két új kötetrel gyarapodó sorozat – Hagyományos Kultúrák a Mai Afrikában – darabjaként vár kiadásra)

BIERNACZKY Szilárd – FÜSSI NAGY Géza

- 1992 szoto irodalom, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 14. kötet, SVÁB-SZY, 706. old.
- 1992 szuahéli irodalom, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 14. kötet, SVÁB-SZY, 795–802. old.
- 1993 Tanzánia irodalma, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 15. kötet, TA-TZ, 138–141. old.

FÜSSI NAGY GÉZA

- 1984 The Ethnic Situation in East Africa and the Folklore Figure of Liongo Fumo, *Artes Populares* (Budapest), 10–11, 499–504. old.
- 1984 Kotlyar, E. S.: Mifi i skazki bushmenov, *Africana/Budapest*, 1, 129–130. old. (ism.)
- 1984 Udechukwu, Obiora: Selected Sketches 1965–83, *Africana/Budapest*, 1, 135–136. old. (ism.)
- 1984 Olderogge, D. A – Brauner, S. (Eds.): Sozialer Wandel in Afrika und die Entwicklung von Formen und Functionen afrikanischer Sprachen, *Africana/Budapest*, 1, 141. old. (ism.)
- 1984 Sledzevski, I.V.: Hausanskije emirati severnoy Nigerii, *Africana/Budapest* 1, 142. old. (ism.)
- 1984 Ksenofontova, N. A.: Narod Zimbabwe. Očerki sotsialno ekonomicheskoy istorii, *Africana/Budapest*, 1, 142–143. old. (ism.)
- 1984 Cliffe, L. – Coleman, J. S. – Doornbos, M. R. (Eds.): Government and Rural Development in East Africa, *Africana/Budapest*, 1, 143. old. (ism.)
- 1984 Kiselyov, G. S.: Hausa, Očerki etnicheskoy, sotsialnoy i politicheskoy istorii, *Africana/Budapest*, 1, 144. old. (ism.)
- 1984 Ponomaryov, D. K.: Organizatsia i razvitie nauchni issledovaniy v Afrike 1960–1970, *Africana/Budapest*, 1, 144–145. old. (ism.)
- 1986 Ethocultural Processes in East Africa, *Africana/Budapest*, 2, 52–58. old.
- 1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka, 19th Century Swahili Popular Poetry, *Africana/Budapest*, 2, 138. old. (ism.)

- 1986 Shaaban Robert életműve a szuahéli irodalomban, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), 3–4, 359–376. old.
- 1986 Ulla Schild: The East African Experience: Essays in English and Swahili Literature, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 519–521. old. (ism.)
- 1986 Nyikiforova, I. D. – Nyikulin, N. I. (red.): Szovremennije literaturi Azii i Afriki i ideologiceszkaja borba, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 526–529. old. (ism.)
- 1986 Zsukov, A. A.: Kultura, jazik i literatura szuahili (Dokolonialnoj period), *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 529–531. old. (ism.)
- 1986 Spanyolov, G. A.: Religii sztran Afriki, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 531–532. old. (ism.)
- 1986 Olderogge, D. A. (szerk.): Etniceszkaja isztorija Afriki (Dokolonialnij period), *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 532. old. (ism.)
- 1986 Jan Knappert: Four Centuries of Swahili Verse. A Literary History and Anthology, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 533–536. old. (ism.)
- 1986 Jan Knappert: Epic Poetry in Swahili and Other African Language, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 538–539. old. (ism.)
- 1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka. 19th Century Swahili Popular Poetry, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 539–541. old. (ism.)
- 1986 Kotljár, E. Sz.: Mif i szkazka Afriki, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 550–552. old. (ism.)
- 1986 Rajmund Ohly: Aggressive Prose. A Case Study in Kiswahili Prose of the Seventies, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 567–569. old. (ism.)
- 1986 Günther Trenz: Die Funktion englischsprachiger westafrikanischer Literatur, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 571–574. old. (ism.)
- 1986 G. S. Kiseliev: Hausa. Ethnic, Social and Political Essays, *Africana/Budapest*, 2, 136. old. (ism.)
- 1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka, 19th Century Swahili Popular Poetry, *Africana/Budapest*, 2, 138. old. (ism.)
- 1989 The Rise of Swahili Literature and the Oeuvre of Shaaban bin Robert, *Neohelicon* (Budapest), 16, 2, 39–58. old.
-
- m. s. *Etnokulturális folyamatok Kelet-Afrikában. Összegejtött tanulmányok*, Budapest, Afrikai Kutatási és Kiadási Program – Mundus Novus Könyvek, kb. 400 old. (előkészületben)
- m. s. *Ethnocultural Processes and East Africa. Collected Studies*, Budapest, Afrikai Kutatási és Kiadási Program – Mundus Novus Könyvek, kb. 400 old (előkészületben)
- m. s. *Processes of Ethnic Integration in East Africa (Swahili, Mijikenda, Chagga, Kalenjin)*, 19 old. + 8 térkép.
- m. s. (Sárkány Mihállyal) *Beszámoló a Teleki-expedícióról*, kb. 80 old. (a tervek szerint e dolgozat az összegejtött tanulmányok sorában kap majd helyet a szerzőnek még életében elhangzott kívánsága szerint)